

HET GEVAARLIJK SIMPLISME VAN AYAAN HIRSI ALI

Op 23 januari jongstleden werd Ayaan Hirsi Ali in Den Haag gelauwerd als *Europeaan van het jaar* door *Readers' Digest*. Tijdens de prijsuitreiking werd zij geprezen om haar dapperheid. De juryleden hadden grote bewondering voor de vrouw die volgens hen haar persoonlijke vrijheid, ja zowaar haar eigen leven opoffert voor de idealen die zij nastreeft. EU-commissaris Neelie Kroes noemde haar een 'rebel' en dat maakte haar volgens haar 'een efficiënte politica'. Door Conrad Kiechel werd zij voorgesteld als de belichaming van 'een welbegrepen multiculturele maatschappij'. Deze lofbetuigingen roepen bij ons nogal wat vragen op.

Een rebel? Hirsi Ali wordt geprezen om iets dat zij bij anderen veracht: het opgeven van de persoonlijke vrijheid in dienst van een ideaal. Zij beschuldigt de islam er immers voortdurend van mensen ertoe te dwingen om hun persoonlijke vrijheid op te offeren voor de waarden en idealen van de islam. Blijkbaar meet men hier met twee maten en gewichten.

Een efficiënte politica? Hirsi Ali staat bekend om haar scherpe aanvallen op de islam. Zij werd omwille van haar uitspraken al meermaals met de dood bedreigd. Vaak lijken haar 'kritieken' polarisering, islamofobie, radicalisering en geweld eerder te versterken dan te verzwakken. Zelfs gematigde en allerm minst extremistische moslim(a)s voelen zich door haar aangevallen en belachelijk gemaakt. Dat is niet zo verwonderlijk. Wanneer Hirsi Ali het over islam heeft, stelt zij die stevast voor als een bedreiging voor de democratie en de samenleving. In haar kritieken op de islam is weinig plaats voor nuanceringen. Zij negeert de interne verscheidenheid onder de moslims en hun opvattingen over geloven. Zo bevordert zij een foute en negatieve beeldvorming, die een voedingsbodem vormt van het racisme tegenover moslims.

De belichaming van een welbegrepen multiculturele samenleving? Het beeld dat Hirsi Ali van de islam en de Koran creëert, is op zijn minst eenzijdig te noemen. Het is een beeld dat vooral gestoeld lijkt te zijn op haar persoonlijke ervaringen met bepaalde moslims in haar geboorteland. Het persoonlijke en lokale karakter van die ervaringen wordt echter genegeerd. Het beeld dat Hirsi Ali ophangt, wordt aangenomen als een getrouwe weergave van wat dé islam inhoudt. Nochtans zijn er heel wat voorbeelden van moslima's en rebellen die hun verzet tegen onderdrukking, onverdraagzaamheid en dictatuur precies uit de Koran halen. Moslims kunnen gerust in een multiculturele democratie leven zonder daarvoor hun geloof te hoeven afzweren. Het is dan ook niet de islam op zich die bestreden moet worden, maar het misbruik ervan door fundamentalisten.

Daarbij komt nog dat Hirsi Ali een al even eenzijdig beeld ophangt van de waarden en idealen die zij nastreeft. Wanneer zij het heeft over 'persoonlijke vrijheid', 'vrijheid van denken en spreken', 'democratie' of 'verdraagzaamheid voor andersdenkenden', vertelt zij nooit dat deze idealen ook negatieve uitwerkingen kunnen hebben, of dat zij ook kunnen misbruikt worden om anderen te onderdrukken of te vermoorden. De geschiedenis en de actualiteit leveren daarvan nochtans genoeg voorbeelden. Als Hirsi Ali bijvoorbeeld stelt dat in Afrika miljoenen mensen vervolgd, mishandeld en gedood worden 'in naam van Allah en zijn profeet', dan ontkennen wij dat niet. Net als zij vinden wij dat deze praktijken ongenadig aangeklaagd en bestreden moeten worden. Maar wij willen daar wel tegenover plaatsen dat er in Afrika ook miljoenen mensen vervolgd, mishandeld en gedood worden in naam van het christendom, het nationalisme, de democratie, de vrije markt,... Toch vragen wij niet om al deze idealen en godsdiensten overboord te werpen. Wij willen er alleen op wijzen dat zij, net als de islam, zowel positief als negatief kunnen gebruikt worden. Dit lijkt ons een evenwichtigere en diepere analyse van de problemen van de multiculturele samenleving dan die van Hirsi Ali.

Is het immers niet wat te eenvoudig om alle problemen op de islam af te schuiven? Hirsi Ali heeft gelijk als ze stelt dat we het godsdienstige fundamentalisme moeten bestrijden. Maar dan moeten

we ons wel eerst bezinnen over de oorzaken van het fundamentalisme. We zouden ons de vraag moeten stellen: 'Wat maakt mensen tot vervolgers, mishandelaars en moordenaars?' Is het de islam? Is het hun cultuur? Is het hun geslacht? Is het hun fysieke kracht? Of hun militaire macht? Of hun wetenschappelijke kennis? Is het hun wereldbeeld? Of is het misschien honger, of onderdrukking, of racisme, of angst? Of zijn het soms grondstoffen en rijkdom? Met deze vragen willen wij het fundamentalisme en het geweld allerminst goedpraten. Ze lijken ons geen goede manier om conflicten op te lossen. Wij willen alleen het simplisme van Hirsi Ali aan de kaak stellen. Er bestaan honderden excuses om naar de wapens te grijpen en mensen te onderdrukken. En daar is de islam er slechts één van.

Het lijkt ons gevaarlijk om iemand als Hirsi Ali als de verpersoonlijking van de multiculturele democratie voor te stellen, en niet als een liberale politica, met heel negatieve persoonlijke ervaringen met moslims in haar geboorteland. Deze achtergrond beïnvloedt in sterke mate haar visie op islam, multiculturalisme en democratie. Wij willen haar ervaringen niet in twijfel trekken of minimaliseren, we willen alleen aantonen dat de visie van Hirsi Ali allerminst universeel te noemen is. Als men een prijs wil geven aan iemand die een goede multiculturele samenleving belichaamt, dan zou het volgens ons iemand moeten zijn die beter met levensbeschouwelijke diversiteit overweg kan. Iemand die kritiek heeft op religieus fundamentalisme, maar die tegelijkertijd aangeeft dat niet alle gelovigen fundamentalisten zijn. Iemand die erkent dat er ook binnen de islam kritiek en verzet mogelijk is tegen fundamentalistische lezingen van de islam. Iemand die deze vormen van verzet steunt, ook al vertrekken zij vanuit een andere inspiratie.

Rosalie Heens, educatief medewerkster vzw Motief
2006